

Коробка М.О.
студент
Університет імені Альфреда Нобеля

ПРОТЕСТНА ПОВЕДІНКА В УМОВАХ ПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Сучасні науковці вважають, що для здорового функціонування системи політичних відносин потрібно, щоб громадяни і політики діяли кожен у своїх сферах. Громадяни, які успішно займаються своєю справою і забезпечують своє життя, як правило, рідко втручаються у політику, обмежуючи свої політичні дії участю у виборах і референдумах. А професійні політики беруть на себе більшу частку відповідальності та компетенції у здійсненні політичних функцій.

Певне специфічне місце у структурі політичної участі посідають **протестні форми поведінки**. Взагалі, політичний протест – це вияв негативного ставлення до політичної системи в цілому, її окремих елементів, норм, цінностей та політичних рішень у відкрито демонстрованій формі.

До таких форм політичної участі можна, зокрема, віднести мітинги, демонстрації, гнівні процесії, страйки, пікети, масові та групові акції насильства та погромів. Протестну поведінку можуть викликати багато чинників. Це і економічні (занепад, різке зростання податків і цін); руйнування стандартів у переконаннях і соціальних нормах; втрата соціального статусу; невиправдані очікування громадян тощо.

Такий стан соціального (індивідуального) незадоволення має назву депривації, тобто розходження між прагненнями, сподіваннями, очікуваннями людей і реальними можливостями їх задовольнити. Якщо таке розходження дуже велике, а незадоволення набуває масового характеру, виникає мотивація участі в протестних діях.

Важливим фактором спонукання протестних дій стають акциденти, тобто випадкові обставини, що виникають в історичному розвитку та глибоко вкорінюються в ментальні підвалини. В протестній поведінці суб'єкти неусвідомлено реалізують історичні, економічні, світоглядні протиріччя, що склалися між різними регіонами українського суспільства протягом певного історичного часу. В багатьох розвинутих країнах світу існують подібні протиріччя, які загострюються в умовах нестабільності та спеціального збурення. Як зазначає О. А. Гриценко, сьогодні Україна зіштовхнулася з політичним маніпулюванням саме цими акцидентами. В основі

виявлення впливу історичних факторів на поведінку людей та дій відповідних владних структур повинен знаходитися мірний аналіз історичного руху країни [1, с. 23].

Протестні дії (об'єднання людей, лозунги, провокації, радикальні та екстремістські рухи) – є лише зовнішнім, спостережуваним явищем, причини якого мають значно глибший та складний характер, що передбачає виявлення передумов, акцедентів (факторів минулих зв'язків), обставин, чинників та внутрішніх причин. Для кожної країни протестні рухи мають свою специфіку. Сьогодні Україна потребує визначити сукупність усіх факторів та умов, які призвели до протесту та виникнення нових неформальних інститутів впливу на владу. Об'єктивною передумовою протестних дій стали шоківі зміни зовнішньополітичного курсу влади, яка тривалий час (на основі потужного використання інформаційних ресурсів та соцмереж) орієнтувала суспільство на європейський вектор розвитку. Прорахунки, непродуманість, невміння (або небажання) враховувати в практичній діяльності ризики прийнятих рішень в міжнародних угодах (особливо коли мова йде про протиріччя між стратегічними та тактичними завданнями зовнішньоекономічного курсу) призвели до необхідності більш обґрунтованого визначення майбутнього розвитку України, що стало несприйнятливим для певних політичних сил та соціальних прошарків. Об'єктивні передумови підсилювалися суб'єктивним фактором, що виявився перш за все у ступені розуміння та можливостей оцінювати ситуацію широким колом населення, а по-друге, в наявності лідерів, які спроможні використовувати (або маніпулювати) ступінь незадоволення людей.

Для того щоб розрізнити ступінь невдоволення, готовність взяти участь у протестних акціях і дійсний рівень протестної активності, в науці існують поняття «протестна активність» і «протестний потенціал». Під *протестної активністю* розуміють охоплення (залученість) громадян різними формами протестної активності і його динаміку. Під *протестним потенціалом* розуміють наміри (схильність) громадян брати участь в акціях протесту за певних обставин (наприклад, «якби робітники мого заводу вийшли на вулицю з вимогою відставки президента, я, можливо, взяв би участь у демонстрації»; це, втім, не означає, що, розмірковуючи так, людина реалізує свої наміри у реальності).

Які ж фактори впливають на формування протестного потенціалу та протестної активності?

Однією з найбільш популярних теорій, що пояснює формування протестного потенціалу в індустріальному суспільстві, є теорія відносної депривації. Депривація (від лат. *deprivatio* – втрата, позбавлення) – психічний стан особистості, виникнення якого обумовлено тривалими нестатками або істотними обмеженнями можливостей задоволення її життєвоважливих потреб. Проявами депривації є страх, тривога, незадоволеність своїм життям [2, с. 183-184]. Відносна депривація, або системна фрустрація, відноситься до соціально-психологічним явищам, вона характеризується невідповідністю очікувань особистості її реальному стану, а також породжує невдоволення і оцінюється особистістю як соціально несправедливе становище.

Причинами такої незадоволеності, як правило, є те, що суб'єкт не має будь-яким об'єктом, прагне до його володіння, при цьому порівнює себе з іншими суб'єктами, які володіють цим об'єктом, і розглядає можливість володіння ним як цілком реальну. Таким чином, для виникнення депривації важливий не стільки сам факт неволодіння будь-чим, скільки бажання мати об'єкт, а також надія на можливість зміни положення за допомогою зміни соціального і політичного порядку. Відносна депривація – це напруга, яка розвивається між «треба» і «є» колективного ціннісного задоволення і яка спонукає людей до насилля; або сприйняття актором розбіжності між його ціннісними експектаціями і ціннісними можливостями [3, с. 174].

Відносна депривація пов'язана не тільки з володінням матеріальними та соціальними благами. Вона також може бути пов'язана з потребою у свободі, самовираженні. Саме подібного роду потреби рухали більшістю учасників студентських виступів 1968 р. у Парижі і не тільки. Тому в цілому депривацію можна також визначити як невідповідність між ціннісними очікуваннями і реальними можливостями.

Отже, в умовах політичної нестабільності підвищується ризик виникнення політичного протесту. Одним з факторів, який впливає на протест, є соціальна депривація, а особливо – її різновид: відносна депривація. Враховуючи те, що для сучасних західних (та українських) громадян не є актуальною проблема виживання як такого, то більша частина виборців відчують саме відносну, тобто почуття недостатньої задоволеності своїх потреб, як матеріальних так і духовних.

Література

1. Гриценко О.А. Неформальні інститути впливу на владу в контексті економічного аналізу / О.А. Гриценко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2014. – № 2 (17). – С. 17-25.

2. Кіндратець О.М. «Хороше суспільство» як мета політичної модернізації / О.М. Кіндратець / Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2014. – № 56. – С. 182-190.

3. Балацька О.Б. Сутність та специфічні риси політичного насилля як засобу здійснення влади / О.Б. Балацька // Грані. – 2015. – Вип. 5 (32). – С. 172-178.

Кушнар'ов І.В.

кандидат юридичних наук,

докторант відділу правових проблем політології

Інститут держави та права імені В.М. Корецького

ДОСВІД ГРУЗІЇ У ПОДОЛАННІ ПОЛІТИЧНОЇ КОРУПЦІЇ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Коли йдеться про грузинську антикорупційну реформу, то найперше відзначаються досягнення у реформуванні поліції, укріпленні системи оподаткування, оновленні митної служби, дерегуляції бізнесу, забезпеченні функціонування державного та громадського реєстрів, викоріненні корупції при вступі до вишів у Грузії тощо. Водночас постає питання: наскільки високим є рівень саме політичної корупції у Грузії; в яких формах та обсягах вона виявляється; якими механізмами її мінімізовували (-ють); які існують перешкоди для прискорення антикорупційного процесу у грузинській політиці тощо.

Уважаємо, що корупцію в Грузії зведено до мінімуму на рівні саме особистих і громадських послуг, у сфері оподаткування, але це не означає однозначну проекцію успіху на площину політичної корупції. Безумовно, що реформаційний досвід Грузії є яскравим прикладом того, як пострадянська патріархальна держава здатна на справжній цивілізаційний ривок. Але на сьогодні Грузія ще не завершила інституційні реформи, необхідні для забезпечення стійкості результатів боротьби з корупцією в Грузії й які введуть у дію систему стримувань і противаг.